

Hva med åpen læring?

Mariann Løkse

Sammendrag

Nye erfaringer kan tvinge fram nye tanker og i noen tilfeller ny praksis. Våren 2020 ble et unikt semester på mange måter. Fra en dag til den neste ble digital undervisning normen og ordinære forelesninger og seminarer ble satt på pause. Kan vi bruke noen av disse erfaringene til å tenke nytt om deling av læringsressurser? Universitetsbiblioteket ønsker å knytte erfaringer fra det mangeårige arbeidet med åpen tilgang til forskning til de erfaringene som nå gjøres med digitalisering av undervisning. Er det på tide å tenke åpen undervisning på samme måte som vi tenker åpen forskning? Til tross for vesensforskjeller i både teori, metoder og praksis, ser vi også likheter som kan være med på å bane vei for en mer helhetlig tankegang omkring åpenhet i akademia.

Innledning

Vi har kommet langt i arbeidet med å gjøre åpen vitenskap til normalen ved UiT, selv om vi ennå ikke er i mål. Med et semester preget av korona, med stengte biblioteker og stort behov for tilgang til ny forskning, har spørsmålet om å gjøre offentlig finansiert forskning åpent tilgjengelig for alle blitt mer relevant enn noensinne. Samtidig har et annet spørsmål relatert til åpenhet blitt aktualisert, nå som svært mye av undervisningen gjøres digital. Er det på tide å tenke at også undervisningsressurser skal være åpne? Er det rett at videoforelesninger og nettkurs låses inn på læringsplattformer som kun noen få har tilgang til, eller skal også disse ressursene kunne komme alle til gode?

Åpne læringsressurser

Etter mange år med fokus på åpen tilgang og åpen vitenskap, der målet er at mest mulig av publisert forskning, og tilhørende forskningsdata, gjøres åpent tilgjengelig for alle, rettes nå blikket mot undervisningsressurser også. Skal det være like selvsagt å dele digitale læremidler som forskningsresultater?

Åpne digitale læringsressurser, bedre kjent som OER (*open educational resources*), er digitale læremidler som er åpent lisensiert. Det betyr at de kan tas fritt i bruk, deles og endres av andre.

<https://doi.org/10.7557/15.5501>

© [Mariann Løkse](#). Dette er en artikkel distribuert i henhold til betingelsene og kravene i lisensen [Creative Commons Navngivelse 4.0 Internasjonal](#).

Argumentasjonen her er i stor grad den samme som for forskningsresultater. Offentlig finansiert utvikling av læremidler bør komme det offentlige til gode, og ikke legges inn i lukkede læringsplattformer eller institusjonelle nettsteder. UNESCO har brukt termen OER siden 2002 og definerer det som:

“teaching, learning and research materials in any medium – digital or otherwise – that reside in the public domain or have been released under an open license that permits no-cost access, use, adaptation and redistribution by others with no or limited restrictions.” (UNESCO, 2019)

Hovedmålet er økt tilgang til kunnskap og læringsmateriale for alle, og dermed en tilrettelegging for kompetanseheving i samfunnet, uavhengig av økonomi og hvilken del av verden man tilhører, eller om man har mulighet til å studere ved en tradisjonell utdanningsinstitusjon eller ikke. For de som ønsker å lære (elever og studenter) betyr OER gratis læremidler, tilgjengelig digitalt når man trenger dem. For de som underviser betyr det at man kan spare tid og penger ved å bruke materiale som allerede finnes, man kan tilpasse det til sine egne studenter og egne læringsmål, og eventuelt videreutvikle læremidlene ytterligere.

Livslang læring

I rapporten *Lærekraftig utvikling: Livslang læring for omstilling og konkurranseevne* vektlegges behovet for å tilrettelegge for både etter- og videreutdanning og generell kompetanseheving. Dette behovet gjelder ikke noen få næringer som må omstilles for å møte framtida, men de aller fleste yrker. For å sitere fra rapporten: det er ikke lenger «tilstrekkelig å utdanne seg 'en gang for alle'» (NOU 2019:12, 2019, s. 13).

For de aller fleste yrkesaktive vil altså behovet for å lære mer eller lære noe nytt oppstå i løpet av karrieren. Mange vil også skifte karriere, enten av nødvendighet, eller fordi man oppdager nye og interessante utfordringer innen andre bransjer. Felles for alle er at behovene og tilbudene er forskjellige og avhenger blant annet av økonomi, geografi og bakgrunn.

Moderne teknologi gir oss muligheten til å være studenter hjemme i vår egen stue. Vi kan kommunisere med andre studenter og lærere, vi har tilgang til digital forskningslitteratur, og vi kan dele erfaringer, tanker og ideer online. Det er selvsagt ikke gitt at nettbasert læring bare er positivt. Ofte går man glipp av lærerike samtaler og sosiale fordeler ved å være en del av et akademisk fellesskap, men også her finnes det nå gode verktøy for å samhandle bedre digitalt.

Nettbasert læring og utdanning betyr at arbeidstakere som ønsker å lære litt mer, eller fordype seg i et emne, kan gjøre dette helt på egen hånd. I mange bygder og tettsteder er man avhengig av at folketallet holder seg stabilt og at bedriftene på stedet er i stand til å levere tjenester det er behov for. I bransjer med stor konkurranse vil det gi

store fordeler med kompetente og oppdaterte ansatte. Både innen helse og omsorg, skolevesen og industri skjer det en konstant utvikling som gjør det nødvendig med lett tilgjengelig kunnskap.

Åpne læringsressurser skaper en type fleksibilitet som gjør at kompetansebygging kan skje overalt i landet, ikke bare der det finnes store universitets- eller høyskolecampus, en faktor som kanskje er spesielt viktig i et grisgrendt land som vårt. Det gjør også at arbeidstakere kan oppdatere seg på faget sitt når det passer dem, og dermed slippe å måtte ta permisjon fra eller slutte i jobben for å flytte til nærmeste studiested. For mange er dette en motivasjonsfaktor som gjør det langt enklere å ta steget inn i etter- og videreutdanning.

Læring i et kunnskapssamfunn – eksemplet iKomp

En viktig faktor ved kunnskapssamfunnet er at kunnskapen er åpent tilgjengelig, gratis for alle. Men en nesten like viktig side ved dette er å ha gode strategier for å velge riktige informasjonskilder. Dersom både læringsressurser og forskningen serveres som et kunnskapens overflødigshorn, hvordan skal man da vite hvor man skal starte, hva man skal stole på og hva man kan forkaste?

Gjennom mange år har samtaler og diskusjoner om åpen tilgang preget hverdagen på Universitetsbiblioteket. Vi som hadde undervisning som spesialområde hadde riktignok oppmerksomheten rettet mot andre oppgaver enn å bygge infrastruktur og holdningsarbeid for åpen tilgang, men da vi satte oss ned for å lage et nettkurs om kildebruk og læringsstrategier følte det helt naturlig å velge å publisere kurset på en åpen plattform. At valget falt på plattformen OpenEdX var helt bevisst fra vår side, og i ettertid ser vi at våre argumenter i stor grad var preget av de samme tankene som ligger bak open access-bevegelsen.

Informasjonskompetanse handler i stor grad om å gjøre studenter og befolkningen for øvrig i stand til å fatte beslutninger og foreta valg basert på kunnskap. Det handler om å øke forståelsen av den informasjonen vi omgir oss med og å skape ny kunnskap basert på forskning og vitenskapelige metoder. Dette anser vi som en grunnleggende og selvsagt kompetanse for alle studenter og forskere innen høyere utdanning.

Et universitet eksisterer imidlertid ikke separat fra det øvrige samfunnet, og fra vårt ståsted ved Universitetsbiblioteket ser vi det som en viktig oppgave å bidra til økt kompetanse også blant ungdom og voksne for øvrig, både regionalt og nasjonalt. Dette er i tråd med UiTs strategi, *Drivkraft i nord*, som slår fast at «UiT skal bidra til at forskningsbasert kunnskap ligger til grunn for samfunnsdebatten» (UiT, 2019).

I tillegg er det et viktig prinsipp for bibliotekbransjen å ha et tilbud som fremmer åpenhet, deling og gratis tilgang til kunnskap. Prinsippet om åpenhet er forankret i både UiTs strategi og i Universitets- og høyskoleloven. Sistnevnte fremholder at

«Universiteter og høyskoler skal sørge for åpenhet om resultater fra forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid». (Universitets- og høyskoleloven, 2005, §1-5)

Vi ønsket også å unngå problematikken at de samme produktene må utvikles på nytt ved hver institusjon fordi så mye ligger innelukket i en læringsplattform eller krever annen form for institusjonell tilhørighet. Vi ønsket å lage en læringsressurs som alle kan dra nytte av, uavhengig av hvem de er eller hvor de bor. Vi valgte derfor å legge nettkurset – som etter hvert fikk navnet *iKomp* – på en åpen plattform, slik at hvem som helst kan ta kurset, eller bruke kurset som utgangspunkt og inspirasjon, og kanskje lage noe enda bedre selv. Det gir oss anledning til å utveksle råd og tips og dele erfaringer og tilbakemeldinger med andre som jobber på samme måte som oss. Da vi gjorde grunnarbeidet til kurset benyttet vi oss selv for eksempel av andre åpne kurs, både om informasjonskompetanse og beslektede emner innen læring og kildebruk.

Som tema er informasjonskompetanse viktigere enn noensinne. Det er et viktig verktøy i bekjempelsen av pseudovitenskap og falske nyheter. I kampen mot det (bevisst eller ubevisst) feilinformerte samfunn har alle kunnskapsinstitusjoner et stort ansvar for å tilby fakta, forskningsbasert kunnskap og kompetanse til alle som deltar eller følger med på samfunnsdebatten. Dette er viktig for at vi som samfunn skal utvikle oss videre, og det er viktig for enkeltindividers valg i forhold til blant annet helse, utdanning, yrkesliv og politisk deltakelse.

I vår definisjon av informasjonskompetanse finner vi også kompetanse om læring i seg selv, altså strategier for å lære bedre, for dermed å kunne dra bedre nytte av informasjonen og kunnskapen som finnes. Dette fant vi nødvendig å inkludere etter å ha lyttet til de mange studentene vi har snakket med opp gjennom årene. I overgangen fra videregående til universitet skjer det mange forandringer i både undervisningsmetoder og lærestoff. Studenter forventes i større grad enn elever i videregående skole å selv sette seg inn i faglitteraturen, følge undervisning og avgjøre hva som er viktig og hva som er mindre viktig. For noen krever dette nye læringsstrategier. For andre krever det en større dose selvdisiplin enn de er vant med fra tidligere. Da er det nyttig med enkle tips om hvordan studiehverdagen kan gjøres mer strukturert og håndterbar.

Det åpne nettkurset *iKomp* ligger gratis tilgjengelig på nett for alle som er interessert i å bruke det. Det samme gjelder søsterkurset *iKomp VGS*, utviklet av UiT i samarbeid med Troms fylkeskommune. Ved å opprette et kurs for skoleelever tar vi vårt samfunnsoppdrag som akademisk institusjon på alvor og prøver å bidra til en bedre forståelse og bruk av kunnskap, i tillegg til å gjøre elevene bedre rustet til å møte høyere utdanning og arbeidsliv.

Veien videre

Mange spørsmål knyttet til for eksempel kvalitet og opphavsrett gjør at fokuset på åpne læringsressurser ennå er i en tidlig fase. Vi som har fulgt utviklingen av åpen tilgang til forskning og forskningsdata gjennom flere år, kjenner igjen alle argumentene og all usikkerheten knyttet til denne nye måten å tenke på. Og vi vet at disse spørsmålene ennå ikke er løst. Derfor tror vi at produksjon av åpne læringsressurser er en ide som trenger modning og som trenger tid, slik at vi ivaretar både studenters, underviseres og utdanningsinstitusjoners behov. Men vi tror også at tiden er inne til å sette fokus på dette temaet i mye større grad enn tidligere. La oss starte nå.

Referanser

iKomp.no. <https://result.uit.no/ikomp>

NOU 2019:12 (2019). Lærekraftig utvikling: Livslang læring for omstilling og konkurransevne. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

UiT Norges arktiske universitet (2019). Drivkraft i nord. Hentet fra https://uit.no/om/art?p_document_id=355830&dim=179033

UNESCO (2019). Open Educational Resources (OER). Hentet fra <https://en.unesco.org/themes/building-knowledge-societies/oer>

Universitets- og høyskoleloven – uhl. Lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005 nr. 15. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15?q=uhl>